

בפקודיך אשתעשע

נידונים מרתקים בהלכה והנהגה על סדר הפרשה

אין לסמוך על הדברים להלכה, הנידונים נכתבים לעורך לב המעיין בלבד

מחטב עציף עד שאב מימיו" (בט, י)

באיזה עבודה יבחר רבי זרחיה?

מלכתחילה ראוי היה לו לרבי זרחיה שיעטרו באיצטלא דרבנן בהנהגת אחת הקהילות החשובות בספרד, אלא שכך נגזרה הגזירה משמיא, והוא מצא עצמו מגורש מעירו ומארצו יחד עם משפחתו ובני עמו. אימת האינקוויזיציה גרמה לאומללים לנדוד הרחק, עד מרכז מרוקו סמוך ונראה לעיר פאס. כאן ישבו למנוחה זמנית, עשירים לשעבר יחד עם שרים ופשוטי עם - שהעדיפו חיי צער עוני וגלות, על פני בגידה חלילה באמונתם ובוראם.

רבי זרחיה, הגאון העצום שמיטב למדני ספרד שיחרו לפתחו, מצא עצמו כעת כשהוא משחר לפת לחם עבור בני ביתו. אף שתלמיד חכם אסור בעשיית מלאכה של גנאי בפרהסיא (ראה רמב"ם פכ"ה הל"ד מה' סנהדרין, ובים של שלמה קידושין פד, ד), כעת עת צרה ליעקב. וההכרח לא יגונה, וכל אשר ביכולתו יעשה למען החיות נפשו ונפש עולליו.

בכוונה תחילה חיפש עבודת דחק ששעותיה מועטות - למען יוכל להקדיש את שארית יומו ללימוד התורה משאת חיו. מכריו המליצו לו על שתי אפשרויות של עבודה: לחטוב עצים ביער ולמוכרם השכם בבוקר לעקרות הבית הרוצות להסיק התנור לאפיית הפת. או לשאוב מים ולחלקם בבוקר. המשותף לעבודות אלו, שעיקרן נעשות בשעות בוקר מוקדמות - מה שמותיר זמן רב ללימוד תורה.

כעת הסתפק רבי זרחיה, שהרי ברור הדבר **שמצד כבוד התורה** (כ"מ ברמב"ם שם שהוא מצד כבוד התורה) - ראוי לו לעשות עבודה שיש בה כמה שפחות בזיון. **ויש לדעת איזו עבודה יש בה פחות בזיון: שואב מים או חוטב עצים?**

ומחשבה ורכישת ניסיון, להיות זהיר במלאכתו, כדי שלא לפגוע בזולתו או בעצמו.
ועל כן ראוי לו לרבי זרחיה שיעבוד בחטיבת עצים. (כמו"כ אפש"ל שהחוטב עצים אינו עובד כ"כ בפני אנשי העיר, ועיקר מלאכתו בצנעה בין עצי היער ומכירתם בשוק. בשונה מהשואב מים שמסתובב בין בתי העיר).

הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל כתב בספרו 'אזנים לתורה', שלא לחינם הוקדמו בתורה חוטבי העצים לשואבי המים, היות דבכל מקום הולכים מהגדול אל הקטן - **וחוטב העצים חשוב יותר משואב המים**. משום דלשואב מים אין בכך שום כישרון, וכל אחד יכול לשאוב מים. אבל בכדי לחטוב עצים צריך הרבה כישרון

"מקץ שבע שנים... הקהל את העם" (לא, י-יב)

"המלך היה קורא מתחלת אלה הדברים, כלאיתא צממכתא קוטה על צימה של עץ שהיו עושים צעורה" (רע"י)

איך המלך היה עולה על הבימה הגבוהה?

אילו רק רצה, יכול היה להתפרנס בכבוד מציוריו המדהימים. כבר קיבל בקשות והצעות רבות לצייר בכתבי עת ומגזינים יוקרתיים. ציוריו מלאי חיות ובעלי משמעות. אך החליט להקדיש את חייו למטרה אחת ויחידה: לקרב את בית המקדש ללבבות עם ישראל. במשך שעות רבות ישב צייר ושירטט את צורת המקדש באופן מוחשי, עד שנראה כביכול העתק אמיתי של בית המקדש וסביבתו.

מתוך ציוריו ניתן ללמוד על חייהם של יהודי ירושלים ועולי הרגלים. המתבונן ביצירותיו ירגיש כאילו הוא עצמו מתהלך במבואות ירושלים לצד המוני יהודים המוליכים פרים וכבשים לקרבנות - בדרכם לבית המקדש. רטט של קדושה ניתן לקבל רק מלראות את האיור המופלא בו מצטייר ההיכל, כשהכהנים עסוקים סביב המזבח בשחיטת והקרבת הקרבנות!

גדולי תורה שראו את הציורים אמרו, שניתן לקבלת יראת שמים רק מהתבוננות בהם! אנשים רבים העידו שמני אז שנחשפו לציוריו - האמונה והציפייה לביאת המשיח התחזקה אצלם! לומדי מסכתות תמיד ומדות, הבינו בזכות ציוריו טוב יותר את המשנה.

כל תג ופרט בציוריו - מבורר לפי כל השיטות והמקורות. לעיתים, בעבור פרט קטן - שבוע שלם היה הולך ובא בבתייהם של תלמידי חכמים מופלגים, עד שנתברר לו איך לצייר צורת הדבר.

לאחר שהוציא את ספרו האלבומי המופלא "צורת הבית וההר", מיד נתפנה לפרויקט הבא: תיאורים מרגשים מחגים ומועדי ישראל בבית המקדש. בין שלל הנושאים, הגיע לצייר מצווה מיוחדת המתקיימת בעזרת המקדש פעם בשבע שנים: מצוות הקהל!

העמוד הראשון תיאר את מיליוני העולים המצפים בדריכות לכניסתו של המלך. בעמוד הבא תוכלו לראות באופן כמעט מוחשי את מלך ישראל, כשספר התורה בזרועו, צועד בינות להמוני האנשים המביטים בו בהערצה. כשהגיע לצייר את הבימה עליה יעלה המלך - כאן נעצר. פרט אחד חשוב חסר לו, פרט שלא מובא במקורות: בספר הקדום "תבנית היכל" (אות נ"א) מתואר שהבימה עליה המלך קורא בתורה במעמד הקהל - היתה בגובה של לפחות 20 אמה! **וא"כ איך המלך עולה על הבימה הגבוהה - האם ע"י סולם, מדרגות, כבש זמני?**

לצורך כך נסע במיוחד לירושלים שם נכנס במעונו של אחד מגדולי ההוראה, הבקי בענייני המקדש, ושאלו **"איך המלך היה עולה על הבימה?"**

סיים הרב את דבריו: "ולפי זה עליך לשלב ציור של בימה עם כבש, ובמקביל מראה של המלך מונף על כפיים, באהבה עצומה, על ידי המון העם".
מעניין לציין שבספר תבנית היכל מובאת דעה משם ספר יוסיפון, שאותה בימה היתה **כסא מלוכה מפואר** וגבוה מאד, ועליו היה המלך יושב וקורא בתורה (אמנם יעוי' בספר עלי תמר לירושלמי (סוטה פ"ז ה"ז) המעיר על דבריו). ובספר 'בנין אריאל' (סימן ט171), כתב שהכסא-הבימה היה שמור בלשכה מיוחדת בקרן דרומית מזרחית בסמוך ל"לשכת הנזירים".

"בסייעתא דשמיא בדיוק כעת מונח על שולחני ספר יישן-חדש של הגאון האדר"ת, שיצא לאור מחדש לפני שנים לא רבות ע"י מכון "אהבת שלום", כך פתח הרב במענה לשאלתו תוך שהוא נוטל את הספר לידי ופותחו, והמשיך: "ספר **'זכר למקדש'** מדבר בייחוד על מצוות הקהל, ושם בפרק ה' אות ג' כתב דבר נפלא: כתב הר"מ והמלך עולה ויושב עליה. והחינוך כתב הולך ויושב עליה. ונראה לי **שהיו עושים כבש שיעלה על הבימה**. ויותר נראה **שלחביבת המצווה הקדושה והקורא האהוב והרצוי אל כל העם - היו מנשאים אותו עד על הבימה**, וכן הדור לו. עכ"ד".

"ועתה כתבו לכם את השירה הזאת" (לא, ט)

מי עושה עסקים עם חברת הביטוח?

ליל חג הפסח שנת תשמ"ח. הכל נמצאים בביתם - מסבים לשולחן הסדר. דווקא שעה כזו היא שעתם הגדולה של הגנבים... מצלמות האבטחה, כספת 'רב בריח' משוריינת ועוד אמצעי הגנה - כל אלו לא עמדו בפני כנופיית הגנבים הערמומית. ביצעו את זממם, נמלטו לרכב שהמתין מותנע בחוץ, ונעלמו בחשיכה.

למחרת בבוקרו של חג, משהגיע גבאי בית הכנסת ופתח את דלת בית הכנסת, ראה את החורבן, את דלת ארון הקודש המפואר פתוחה ומנותצת - הבין מיד שאסון גדול ארע... תוך שליבו פעם בחוזה, התקרב בחשש לארון הקודש, זעקת שבר יצאה מפיו לנוכח הארון הריק. כל שבעת ספרי התורה היקרים נעלמו! אלמלא עזרתו של אחד המתפללים שנכנס אחריו ותמך בו - היה נופל ומתעלף. תשעה ספרי תורה שכנו בארון הקודש, ביניהן ספר תורה עתיק שהוברח במסירות נפש במחנה המוות 'ברגן גלז'. רק שניים מהספרים היו פסולים ומסומנים באבנטם מבחון - אותם הותירו הגנבים...

אבל גדול ירד על קהילת העשירים, מתפללי בית הכנסת המרכזי בסביון. השבר והזעזוע ניכר על פני כולם. כל מאמצי המשטרה לגלות את עקבות הגנבים היו לשוא. הגנבים נעלמו כאילו בלעתם האדמה! לחברות הביטוח בהם היו הספרים מבוטחים, הוגשו תביעות על הגניבה. בני הקהילה האמידים, נדבו מחדש ארבעה ספרי תורה, שכתבתם החלה מיד. בעיצומם של כתיבת ספרי התורה - התבשר רבה של סביון רבי דוד ברודמן זצ"ל, שהביטוח קיבל את תביעתם והקהילה תקבל מהביטוח את העלות המלאה של שבעת ספרי התורה!

חלק מהסכום הנכבד שנכנס מהביטוח - הוקצה לכתיבת שלושה ספרי תורה חדשים, בנוסף לארבעת ספרי התורה שכבר נתרמו. ביד קופת הקהל נותר כעת סכום כסף גדול, שאין בו כבר צורך לכתיבת ספרי תורה נוספים. רב הקהילה רצה להשתמש בו לצרכי בית הכנסת, שיעורי תורה וכדו'. **כעת נתעוררה שאלה הלכתית:**

הרי נפסק להלכה שספר תורה שנמכר - מותר לקנות בדמיו רק ספר תורה אחר, ולא שום דבר אחר (ראה שו"ע או"ח סי' קנ"ג). ובמקרה דנן, כבר אין צורך באותו ממון לקניית ספר תורה נוסף. **האם בכזה מקרה מותר להשתמש בדמי הביטוח שניתנו תמורת ספרי התורה - לצורך שימוש תורני אחר?**

מביא סיפור מעניין:

ראובן שרף את ביתו של שמעון. שמעון שביטח זה מכבר את ביתו בחברת ביטוח, קיבל ממנה את כל שווי של הבית. משבא שמעון לתבוע את ראובן על נזקי השריפה, טען ראובן שאינו צריך לשלם מאומה, שהרי שמעון כבר קיבל החזר על הבית מחברת הביטוח.

המהרש"ם שנשאל על כך - ענה (שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' י"ז): בשעה ששמעון שרף את הבית - מיד נתחייב בתשלומים. ומה שראובן קיבל מהביטוח, זהו **עסק צדדי** של ראובן מול חברת הביטוח, ואין לשמעון כל קשר לכך. ועל שמעון לשלם את מלוא הנזק!

בסיום דבריו מסיק הציץ אליעזר: "הנה יוצא לנו מדברי הגאונים האמורים, דפשיטא להו נמי כאשר העלנו בדברינו, כי כסף שמקבלים מחברת ביטוח עבור הפסד הוא ריוח מסחרי שמרויחים מחברה שהבטיחו את עצמם שם, והוא ריוח מן עלמא הבא מבחוץ. ואם כן דון מינה גם לנידוננו, שהכסף שקיבלו הוא לא דמים תמורת הס"ת, אלא הוא ריוח מן החוץ כתוצאה מסחרית שעשו עם החברה, וא"כ יכולים שפיר גבאי בית הכנסת להשתמש בכסף שקיבלו מהביטוח לכל צרכי בית הכנסת [ומה גם שכבר התרימו את חברי ביהכ"נ עבור ארבעה ס"ת. כתמורה עבור הס"ת שנגנבו]".

רבי דוד ברודמן הפנה את השאלה לפתחו של הגאון בעל הציץ אליעזר זצוק"ל, שכתב (י"ח סי' ט"ז) דבהשקפה ראשונה היה נראה לומר שאין להשתמש בתמורתם של דמי הס"ת לשום שימוש אחר. אך לאחר העיין העלה סברא אחרת נפלאה:

במקרה דנן לא מדובר שספרי התורה נמכרו, אלא לדאבון לב הם נגנבו, ולא נמצאו.

הכסף הגיע מגוף שלישי: הביטוח! הביטוח לא משלם את דמי הספר תורה כפי ערכם האמיתי, אלא כפי מה שנקבע בחוזה הביטוח שעליו לשלם (ואפשר לבטח גם הרבה יותר משווי ספר התורה). ויתרה מכך, גם אם היו מבטחים את אותו ספר תורה בכמה חברות - היו מקבלים תמורתו כמה ספרי תורה...

זאת אומרת, כשאדם מבטח דבר מה בחברת ביטוח - הוא למעשה עושה **עסק מסחרי מול הביטוח**, ובמקרה שיארע לו נזק - הרי שירוויח מאותו עסק.

וא"כ, כספי הביטוח אינם נחשבים דמי ספרי התורה, אלא הם חלק מתוך 'עסק מסחרי' שנעשה סביב הספר תורה. והיות שלא מדובר כאן ב'דמי ספר תורה', לפיכך ניתן לעשות בממון זה ככל אשר יחפצו ראשי הקהילה!

בעל הציץ אליעזר מביא לדבריו סימוכין וראיות שונות, וביניהם

בהיות שהוצאות הוצאת והפצת העלון הינם מרובות, נשמח לעזרת והשתתפות הציבור, בכדי שנוכל להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה מתוך מתיקות התורה
ניתן להנציח לרפואה והצלחה או לע"נ לתרומות והנצחות ניתן לפנות לטל': 03-5348266